

زندگی و اندیشه های سهراب سپهری

مؤلف

امیرفرهادیان

نشر اراده

۱۳۹۵

سرشناسه	: فرهادیان، امیر، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: زندگی و اندیشه‌های سهراب سپهری / مولف امیرفرهادیان.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات اراده، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۰ ص.
شابک	: ۹۰۰۰۰ ریال: 978-600-8140-73-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: سپهری، سهراب، ۱۳۰۷ - ۱۳۵۹ -- نقد و تفسیر
موضوع	: Sepehri, Sohrab, 1928 - 1980 -- Criticism and interpretation
موضوع	: شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع	: Persian poetry -- 20th century -- History and criticism
موضوع	: ماشی‌های ایرانی -- قرن ۱۴
موضوع	: Paintings, Iranian -- 20th century
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۵ / ۸۰۰ / D7R
رده‌بندی دیویی	: ۱/۶۲۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۴۶۹۹۰

نام کتاب: زندگی و اندیشه‌های سهراب سپهری

مولف: امیرفرهادیان

ناشر: نشر اراده

نوبت چاپ و سال چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپخانه: نگین تهران

شابک: ۳-۷۳-۸۱۴۰-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران-میدان انقلاب - خ کارگر شمالی - خ فرصت شیرازی - پلاک ۲۰ - واحد ۲

تلفن: ۰۲۱۶۶۵۹۶۵۲۱

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
۴	مقدمه
۱۱	مرگ شاعر
۱۱	سبک شعری و اندیشه های سپهری
۱۲	نگاهی اجمالی بر سبک سپهری در آثارش
۱۴	اساس شعر سپهری
۲۵	رمز در نقاشی های سهراب سپهری
۳۱	سهراب و اولین نشریات
۳۱	اندیشه های بودا و سپهری
۵۵	آموزه های قرآنی در اندیشه سهراب سپهری
۶۷	نمونه اشعار سپهری
۶۷	شعر زندگی
۷۰	دروگران پگاه
۷۰	شب هم آهنگی
۷۱	آوای گیاه
۷۲	پرچین راز
۷۵	امشب
۷۶	خانه دوست کجاست؟
۷۸	مسافر
۹۸	دوست
۱۰۰	منابع

مقدمه

سهراب سپهری در ۱۵ مهرماه ۱۳۰۷ در کاشان به دنیا آمد. پدر بزرگش میرزا نصرالله خان سپهری نخستین رئیس تلگرافخانه کاشان بود. پدرش «اسدالله» و مادرش «ماه‌جبین» نام داشتند که هر دو اهل هنر و شعر بودند.

دوره ابتدایی را در دبستان خیام کاشان (شهید مدرس فعلی) (۱۳۱۹) و متوسطه را در دبیرستان پهلوی کاشان گذراند و پس از فارغ‌التحصیلی در خرداد ۱۳۲۲ در دوره دوساله دانش‌سرای تخصصی پسران به استخدام اداره فرهنگ کاشان درآمد.

در شهریور ۱۳۲۷، با اخذ امتحانات ششم ادبی شرکت نمود و دیپلم دوره دبیرستان خود را دریافت کرد. سپس به تهران آمد و در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران به تحصیل پرداخت و هم‌زمان به استخدام شرکت نفت در تهران درآمد که پس از ۸ ماه استعفا داد. سپهری در سال ۱۳۳۰ نخستین مجموعه شعر نیمایی خود را به نام مرگ رنگ منتشر کرد. در سال ۱۳۳۲ ازدانشکده هنرهای زیبای فارغ‌التحصیل شد و نشان درجه اول علمی را دریافت کرد. در همین سال در بنده نشانیگاه نقاشی در تهران شرکت نمود و نیز دومین مجموعه شعر خود را با عنوان بنده نشانی خواب‌ها منتشر کرد. در آذر ۱۳۳۳ در اداره کل هنرهای زیبا (فرهنگ و هنر) در قسمت موزه‌ها شروع به کار کرد و در هنرستان‌های هنرهای زیبا نیز به تدریس می‌پرداخت.

سهراب سپهری به فرهنگ و آداب و رسوم و تمدن مشرق‌زمین علاقه خاصی داشت و سفرهایی به هندوستان، پاکستان، افغانستان، ژاپن و چین داشت. مدتی در ژاپن

زندگی کرد و هنر «حکاکی روی چوب» را در آنجا فراگرفت. همچنین به شعر کهن سایر زبان‌ها نیز علاقه داشت؛ از این رو ترجمه‌هایی از شعرهای کهن چینی و ژاپنی انجام داد.

در مرداد ۱۳۳۶ از راه زمینی به کشورهای اروپایی سفر کرد و به پاریس و لندن رفت. ضمناً در مدرسه هنرهای زیبای پاریس در رشته لیتوگرافی نام‌نویسی کرد. در دورانی که به اتفاق همین زنده‌رودی در پاریس بود بورس تحصیلی‌اش قطع شد و برای تأمین مخارج و مانا بیشتر در فرانسه و ادامه نقاشی، مجبور به کار شد و برای پاک کردن شیشه آپارتمان‌ها، گاهی از ساختمان‌های بیست طبقه آویزان می‌شد.

وی همچنین کارهای هنری خود را در نمایشگاه‌ها به معرض نمایش می‌گذاشت. حضور در نمایشگاه‌های نقاشی همچنان تا ایام عمر وی ادامه داشت. سهراب سپهری مدتی در اداره کل اطلاعات وزارت کشاورزی به سمت سرپرست سازمان سمعی و بصری در سال ۱۳۳۷ مشغول به کار شد. از مهر ۱۳۴۰ نیز شروع به تدریس در هنرکده هنرهای تزئینی تهران نمود. پدر وی که به بیماری فلج مبتلا بود، در سال ۱۳۴۱ فوت کرد. در اسفند همین سال بود که از کلیه مشاغل دولتی به کلی کناره‌گیری کرد. پس از این سهراب با حضور فعال‌تر در زمینه شعر و نقاشی آثار بیشتری آفرید و راه خویش را پیدا کرد. وی با سفر به کشورهای مختلف ضمن آشنایی با فرهنگ و هنرشان نمایشگاه‌های بیشتری را برگزار نمود.

سهراب هنرمندی جستجوگر، تنها، کمال‌طلب، فروتن و خجول بود که دیدگاه انسان مدارانه‌اش بسیار گسترده و فراگیر بود. از این رو آثار وی همیشه با نقد و بررسی‌هایی

همراه بوده‌اند. برخی از کتاب‌های او چنین می‌باشند: «تا انتها حضور»، «سهراب مرغ مهاجر» و «هنوز در سفرم»، «بیدل، سپهری و سبک هندی»، «تفسیر حجم سبز»، «حافظ پدر، سهراب سپهری پسر، حافظان کنگره»، «نیلوفر خاموش: نظری به شعر سهراب سپهری» و «نگاهی به سهراب سپهری».

مادر سهراب، ماه‌جبین، که اهل شعر و ادب هم بود، در خرداد سال ۱۳۷۳ درگذشت. منوچهر سپهری، برادر ارشد سهراب و تنها برادر وی که هم‌بازی دوران کودکی سهراب بود نیز در سال ۱۳۶۹ درگذشت. او سه خواهر به نام‌های همایون‌دخت، پری‌دخت و پروانه - د.

وی در ابتدا به سبک نیایی شعر می‌سرود ولی بعدها رویه خودش را باز شناخت. در این شیوه جدید سهراب سپهری بر دیباگان، سان‌مداران و آموخته‌هایی که از فلسفه ذن فرا گرفته بود به شیوه جدیدی دست یافت که «حجم سبز» شیوه تکامل یافته سبکش محسوب می‌شود. وی عادت داشت که دور از - جامعه - آثار هنری اش را خلق کند و برای رسیدن به تنهایی‌هایش «قریه چنار» و کویرهای کاشان را انتخاب کرده بود .

شعر وی صمیمی، سرشار از تصویرهای بکر و تازه‌است که همه به باستانی نرم، لطیف، پاکیزه و منسجم تصویر سازی می‌کند. از معروفترین شعرهای وی می‌توان به: نشانی، صدای پای آب و مسافر اشاره کرد که شعر صدای پای آب یکی از بلندترین شعرهای نو زبان فارسی است . کریم امامی که از دوستان نزدیک وی بوده در زمان حیاتش برخی از شعرهای سهراب را به زبان انگلیسی ترجمه کرده‌است. در سال ۱۳۷۵، ترجمه انگلیسی دو مجموعه صدای پای آب و حجم سبز با ترجمه اسماعیل سلامی و

عباس زاهدی توسط انتشارات زبانکده منتشر شد. بعدها نیز مترجمان دیگری شعرهای وی را به زبانهای انگلیسی، فرانسوی، اسپانیایی و ایتالیایی ترجمه کردند. در سال ۱۳۷۱ شعرهای منتخبی از دو کتاب حجم سبز و شرق اندوه با نام «ما هیچ، ما نگاه» توسط «کلارا خانیس» به زبان اسپانیایی ترجمه شد. در سال ۱۳۷۵ منتخبی از اشعار سهراب سپهری توسط هنرمند ایرانی جاوید صدقیانی به زبان ترکی استانبولی ترجمه و از سوی انتشارات YKY در کشور ترکیه منتشر شد.

وی در نقاشی‌ها دستاوردهای زیبایی شناختی شرق و غرب بهره‌مند گشته بود که این تاثیرها در آثارش جریحه‌گرفته بودند. در آثار نقاشی‌اش رویکرد نوین و متفاوتی داشت به طوریکه فرم‌های هندسی بخوبی خاکستری رنگش با تمامی نقاشان فیگوراتیو همزمانش متفاوت بود. او در نقاشی به نیوهای موجز، نیمه انتزاعی دست یافت که برای بیان مکاشفه‌های شاعرانه‌اش در طبیعت کاربری کارگشا بود. سپهری بیشتر نمایشگاه‌های داخلی آثار نقاشی‌اش را در «گالری سیحون» برگزار می‌کرد و عادت نداشت که برای روز معرفی در نمایشگاه شرکت کند. نقاشی سپهری هرچه پیش رفته کمتر به وسیله کنترل مستقیم قلم مو پدید آمده و در سری آثار متأخرش بیشتر رفتاری فی البداهه توسط ابزارهای غیر سنتی نقاشی است؛ شهروز نظری درباره‌اش می‌نویسد: او در آخرین دوران کاری‌اش به تکنیکی از بافت گذاری (texture) دست یافت که تا به امروز برای بسیاری از هنرمندان دست نیافتنی به نظر می‌رسد. درخت‌های او نتیجه پرهیزش از رنگ گذاری با قلم مو هستند. او در این آثار حوادث رنگی را تبدیل به موضوع آثارش می‌کند. استفاده از کاردهای بزرگ چوبی و رنگ‌های رقیق شده و

بافت ریز و درهم شده پارچه‌های بوم محصول تحقیقات وسیع او بر نقاشی آن سال‌های غرب (آبستره) و شگردهای نقاشی سنتی مشرق زمین است.

امضای وی بر روی نقاشی‌هایش به خط نستعلیق بوده که به نظر مرتضی ممیز جلوه از روحیه فروتنانه و ایرانی‌اش دارد. از آثار او می‌توان به «طبیعت بیجان» ۱۳۳۶، «شقایقها، جویبار و تنه درخت» ۱۳۳۹، «علفها و تنه درخت» ۱۳۴۱، «ترکیب بندی با نوارهای رنگی» ۱۳۴۱، «ترکیب بندی با مربعها» ۱۳۵۱ و «منظره کویری» ۱۳۵۷ اشاره کرد.^{۱۴} برخی از آثار وی در نزد مجموعه داران و دوستان سپهری قرار دارد و پروانه سپهری خواهر سهراب، آثاری از وی را که در اختیار داشت به موزه کرمان اهدا نمود.

سپهری رکورددار قیمت نقاشی مدرن ایرانی ست. در سال ۱۳۹۳، یکی از تابلوهای درخت او در حراج تهران به قیمت یک میلیارد و هشت صد هزار تومان به فروش رسید.

سهراب سپهری در سال ۱۳۵۸ به بیماری سرطان خون مبتلا شد و به همین سبب در همان سال برای درمان به انگلستان رفت، اما بیماری سیرایشرفت کرده بود و وی ناکام از درمان به تهران بازگشت. او سرانجام در غروب ۱ اردیبهشت سال ۱۳۵۹ در بیمارستان پارس تهران به علت ابتلا به بیماری سرطان خون درگذشت. سخن امامزاده سلطان‌علی بن محمد باقر روستای مشهد اردهال واقع در اطراف کاشان میزبان ابدی سهراب گردید.